

یادداشت

اصلاحات پارامتریک و بازنشستگی پیش از موعد

محمدعلی جانی

کارشناس بیمه‌های اجتماعی

موضوع بازنشستگی در حوزه قوانین و مقررات تأمین اجتماعی و تعهدات بلندمدت این سازمان بیمه‌ای، یکی از حمایت‌های اساسی نظام جامع تأمین اجتماعی محسوب می‌شود. از ماده ۷۰ به‌بعد قانون تأمین اجتماعی، مرتبط با موضوع بازنشستگی است و بخشی از این قوانین در حوزه از کارافتادگی ونحوه‌مراجعه از کارافتادگان به‌عنوان بخشی از مستمری‌بگیران است. همچنین شروط بازنشستگی از زاویه پارامتریک در ماده ۷۶ قانون تأمین اجتماعی مطرح شده و ماده ۷۷ نیز به نحوه احتساب مستمری‌ها اشاره دارد و در ادامه این قانون تاماده ۹۳ موضوعات مربوط به بازنشستگی مطرح شده است. طیف وسیع قوانین، نشان از اهمیت مسئله بازنشستگی به‌عنوان یکی از محوری‌ترین حمایت‌های سازمان تأمین اجتماعی دارد. نکته مهم در این زمینه این است که ۹۰ درصد بیمه‌شدگان تأمین اجتماعی، بازنشستگی را مهم‌ترین و اصلی‌ترین مسئله بیمه شدن می‌دانند. اکنون حدود ۷۰ درصد بازنشستگی‌های پیش از موعد در سازمان تأمین اجتماعی مربوط به بازنشستگی مشاغل سخت و زیان‌آور است. سایر گروه‌ها نظیر معلولان، جانبازان، ایثارگران و فعالان در معرض تشعشعات، برخی صنوف، کارکنان دولت، زنان و برخی شاغلان ادارات دولتی نیز مشمول این موضوع می‌شوند. از میان این نوع بازنشستگی‌های موجود در تأمین اجتماعی، ۷۰ درصد سخت و زیان‌آور و بدون شرط سنی است. نکته اینکه در هیچ کشوری این نوعی بازنشستگی به شکل مرسوم وجود ندارد. بازنشستگان مذکور نیز بدون شرط سنی و به دلیل اشتغال در مشاغل تخصصی و حرفه‌ای عمدتاً بیکار نمانده و در بازار کار دوباره شاعل شده و علاوه بر گرفتن فرصت شغلی از بیکاران جوان، صندوق‌های بیمه‌ای را از این فرایند منصرف می‌کنند. یکی از مسائل پیش روی صندوق‌های بیمه‌ای به‌ویژه تأمین اجتماعی، افزایش امید به زندگی است؛ چراکه این موضوع فاصله میان بازنشستگی عادی و پیش از موعد را افزایش می‌دهد. در گذشته سن امید به زندگی در کشور حدود ۵۵سال بود و افراد پس از بازنشستگی سال‌های کمتری مستمری دریافت می‌کردند اما اکنون بدون بررسی وبازبینی قوانین وانجام اصلاحات پارامتریک، با افزایش ۲۰ ساله امیدبه زندگی مواجهیم و این به معنای پرداخت مستمری در مدت‌های بیشتر توسط صندوق‌های بازنشستگی است. با وجود اینکه امید به زندگی پدیده‌ای مثبت برای نظام بهداشتی وسلامت جامعه محسوب می‌شود، این مسئله در صندوق‌های بازنشستگی بدون اصلاحات سنجه‌ای یا پارامتریک، موجب بروز چالش‌هایی می‌شود. با افزایش امید به زندگی، فرد ۵۰ساله با قانون تأمین اجتماعی با ۸۰سال سن، ۳۰سال از مستمری سازمان بهره‌مند شده وپس از آن مستمری بازماندگی برای خانواده آن فرد برقرار می‌شود. ازدواج وطلاق‌های صوری نیز عاملی برای بازماندن پرونده مستمری بازماندگان است. با توجه به قوانین پیچیده مستمری در صندوق‌های بیمه‌ای، پرونده مستمری به سختی خاتمه پیدا می‌کند که این موضوع نیازمند چاره‌اندیشی است. نتیجه بازنشستگی‌های پیش از موعد بهشت نوع بازنشستگی رامی‌توان کاهش شدیدن بازنشستگی دانست. در این شرایط وبا توجه به حجم بالای بازنشستگان پیش از موعد و آسیب آن برای تعادل اشتغال بازار کار وسازمان‌های بیمه‌ای، باید این موضوع به‌ویژه در حوزه مشاغل سخت و زیان‌آور به‌صورت کامل مورد بررسی قرار گیرد. بر روه رفت از این چالش اساسی، اصلاحات پارامتریک متناسب با ظرفیت جامعه و درنظر گرفتن ملاحظات مربوط به صندوق‌های بیمه‌گر اجتماعی است. این اصلاحات باید به شکل نردبانی و به تدریج اجرا شود تا بیمه‌شدگان از ظرفیت‌های بیمه اجتماعی بهره‌مند شوند. سازمان تأمین اجتماعی به‌عنوان بزرگ‌ترین نهاد بیمه‌گر باید با اتکا به اصلاحات سنجه‌ای، بازنشستگی‌های پیش از موعد را تعدیل کند. در صورت بی‌توجهی به این مهم در آینده، انبوه مستمری‌بگیران وبازنشستگان عدم تعادل منابع ورودی و خروجی این سازمان و ناترازی را رقم خواهد زد. با افزایش مستمری‌بگیران وبازنشستگان ومسائل مرتبط با حوزه‌های جمعیت، کاهش مولید، افزایش امید به زندگی و کاهش نرخ رشد جمعیت، جامعه مولد بیمه‌پرداز و تأمین‌کننده منابع تأمین اجتماعی و این سازمان به‌صورت هم‌زمان متضرر شده و از سوی دیگر، مصارف این نهاد با افزایش مواجه می‌شود. سازمان تأمین اجتماعی با پوشش ۵۳درصدی جمعیت کشور و ارائه خدمات به ۴۷ میلیون بیمه‌شده، در حال حاضر به ۶۰درصدبازنشستگان کل کشور خدمات‌گوناگون ارائه می‌دهد. همچنین بیش از نیمی از افراد بازنشسته این سازمان رابازنشستگان پیش از موعد تشکیل می‌دهند.

گزارش

دور زدن برخی قوانین سازمان‌ها و صندوق‌های بیمه‌ای در راستای نفع شخصی، موضوعی است که با استفاده از خلأ بخشی از مقررات جاری این نهادها، زمینه سوءاستفاده از قانون را موجب می‌شود. در این بین «طلاق صوری» موضوعی است که اقدام به آن توسط برخی بیمه‌شدگان تأمین اجتماعی برای برقراری یا ادامه دریافت مستمری از این سازمان در دوره‌های مختلف شدت یافته است.

در سال‌های گذشته استفاده ابزاری از امکان پرداخت مستمری بازماندگان در قالب طلاق صوری از سر اجبار یا استفاده نادرست از مزایای قانونی و حمایتی تأمین اجتماعی، باری سنگین را به این سازمان بیمه‌ای تحمیل کرده است. اکنون اما مسئله این است که بهره‌گیری از راهکارهایی نظیر بازبینی قوانین و مقررات، اصلاح برخی رویه‌ها و فرایندها، ایجاد محدودیت قانونی در بهره‌مندی افراد از مقرری یا مستمری بازماندگان یا هر روش منطقی دیگر، امکان کاهش حجم بالای طلاق‌های صوری و بار مالی سازمان تأمین اجتماعی را به دنبال خواهد داشت.

وقوع طلاق صوری جهت بهره‌مندی از پرداخت مستمری سازمان‌های بیمه‌گر، علاوه بر زاویه دید این نهادها در راستای محاسبات بیمه‌ای، از نگاه جامعه‌شناسانه، روان‌شناختی، اقتصاد خانوار و ابعاد فرهنگی نیز قابل بررسی است. به‌عبارتی شکل‌گیری و پراکندگی بالای این نوع طلاق را می‌توان حاصل عوامل ومسائل مختلف دانست که آسیب آن به‌طور عمده متوجه بیمه‌های اجتماعی به‌ویژه سازمان تأمین اجتماعی است.

دلیل جامعه‌شناسی طلاق صوری

طلاق صوری از دیدگاه جامعه‌شناسان و روان‌شناسان، با اتکا به دلایل متفاوتی واقع می‌شود. اوضاع اجتماعی و اقتصادی جامعه و بار اقتصاد خانوار در دهک‌های متفاوت، از دلایل مذکور به‌شمار می‌روند. شاخص‌هایی نظیر بیکاری، فشار یا رکود اقتصادی و برخی موضوعات مطرح شده دیگر، زمینه‌افزایش طلاق و ذیل آن طلاق صوری را به‌وجود می‌آورند. بسیاری از دلایل اشاره شده، طلاق صوری را در بین بیمه‌شدگان و مستمری‌بگیران صندوق‌های بیمه‌ای رایج کرده است. در این حالت طلاق به‌صورت رسمی جاری شده و عملاً افراد به زندگی خود ادامه داده و از مزایای دریافت مستمری بهره‌مند می‌شوند. در این شرایط صرفاً سازمان بیمه‌گر به پرداخت حقوق «من‌غیرحق» به افراد مشمول، متحمل زیان بلندمدت می‌شود. به هر حال بخشی از آمار رسمی طلاق مربوط به طلاق‌های صوری است. در این بین سازمان‌های بیمه‌گر با استفاده از اصلاح برخی قوانین امکان کاهش این نوع طلاق‌ها و پیشگیری از هدررفت منابع در اختیار خود را دارند.

گزارش

رشد ۲ میلیون و ۸۰۰ هزار نفری بیمه‌شدگان جدید، یکی از دستاوردهای سازمان تأمین اجتماعی در سه سال اخیر محسوب می‌شود. این حجم بالای جذب بیمه‌شدگان، به‌صورت هم‌زمان توسعه بیمه‌های اجتماعی، رشد جامعه تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی و به واسطه افزایش منابع درآمدی، پایداری این نهاد بیمه‌گر را رقم زده است.

میرهاشم موسوی، مدیرعامل سازمان تأمین اجتماعی اواخر مردادماه سال جاری در همایش بازنشستگان و مستمری‌بگیران تأمین اجتماعی با اشاره به اینکه در دوره اخیر ۲ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر بیمه‌شده جدید به جمع این سازمان اضافه شده، گفت: «به این واسطه بالغ بر ۹۰ هزار میلیارد تومان منابع پایدار فقط از محل این بیمه‌شدگان جدید، وارد سازمان شده است.»

۴۷ میلیون نفر برخوردار از خدمات تأمین اجتماعی
تأمین اجتماعی به‌عنوان بزرگ‌ترین سازمان بیمه‌ای کشور براساس اصل ۲۹ قانون اساسی و ماده یک قانون تأمین اجتماعی، تکلیف وظیفه قانونی در راستای تعمیم بیمه‌های اجتماعی را عهده‌دار است. با توجه به وجود ۱۸ صندوق بازنشستگی فعال در کشور، در حال حاضر ۷۴ درصد جمعیت شامل ۵۳ درصد به‌عنوان بیمه‌شدگان تأمین اجتماعی و ۲۱ درصد نیز تحت پوشش ۱۷ صندوق بیمه‌ای دیگر از مزایای خدمات بیمه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. سازمان تأمین اجتماعی به دلیل گستره بزرگ خدمات و توسعه پوشش بیمه‌ای در حال حاضر به ۴۷ میلیون نفر از

طلاق صوری

معضلی که منابع و مصارف سازمان تأمین اجتماعی را نشانه می‌رود

صوری و بهره‌مندی برخی افراد به دنبال ایجاد این وضعیت، در تأمین اجتماعی و واحد حقوقی این سازمان مورد توجه و پیگیری قرار گرفته و تلاش‌هایی در راستای کاهش مشکلات ناشی از آن انجام شده است.»

امکان شناسایی طلاق صوری در شعب

رئیس شعبه ۴ تأمین اجتماعی تهران اضافه کرد: «پس از بررسی‌ها امکان شناسایی طلاق‌های صوری توسط شعب وجود دارد. این مهم با استفاده از فرایندها و سنجش یک‌سری موارد امکان‌پذیر می‌شود. البته نکته اینجاست که بعد از شناسایی این نوع طلاق‌ها، افراد مذکور با مراجعه به دیوان عدالت اداری اقدام به دریافت رأی به نفع خود می‌کنند.»

او در ادامه گفت: «به واسطه موضوعات جاری در حوزه طلاق‌های صوری، بازبینی برخی قوانین و مقررات یا تدوین و ابلاغ بخشنامه جدید در این بخش باید مورد توجه باشد.»

موسوی توضیح داد: «با توجه به گستردگی استفاده از این نوع برقراری واستمرار حقوق مستمری، در حال حاضر حجم بالایی از پرداختی‌های حوزه مستمری‌بگیران به این مسئله اختصاص دارد و بسیاری از شعب سراسر کشور با این مهم مواجه‌اند. در این ارتباط حتی مراجعاتی وجود دارد که افراد با گذشت یک هفته از جاری شدن طلاق خود، درخواست برقراری مستمری پدر بازنشسته خود را دارند.»

معضل اجتماعی در حوزه طلاق

این کارشناس حوزه بیمه‌های اجتماعی در این ارتباط که موضوع

طلاق صوری باید از چه زوایایی مورد بررسی قرار گیرد، بیان کرد: موضوع طلاق‌های صوری از زاویه اجتماعی نیز باید مورد توجه و بررسی قرار گیرد. این به شرطی است که به این مسئله به عنوان یک معضل اجتماعی نگاه کنیم. به نظر می‌رسد که برای حل این موضوع باید چندین موضوع مانند مسائل اجتماعی و فرایندهای کاری سازمان تأمین اجتماعی در نظر گرفته شود.»

توسعه بیمه‌ای

اولویت دائمی تأمین اجتماعی

راستا جذب بیمه‌شدگان جدید بر اساس بیمه‌های با ماهیت اختیاری یا اجباری، نرخ‌ها، تعهدات و مزایای متنوع در دستور کار این سازمان قرار داشته است. به این واسطه طرح بیمه فراگیر خانواده ایرانی شامل بیمه زنان خانه‌دار، دانشجویان، صاحبان حرف و مشاغل آزاد و ادامه روند پوشش بیمه اختیاری در سال‌های اخیر در سازمان تأمین اجتماعی اجرایی شده و ادامه این وضعیت امکان جذب شاغلان و افراد بدون اشتغال را در آینده فراهم می‌کند. شناسایی گروه‌های بدون بیمه و توسعه بیمه‌ای شاغلان کسب و کارهای مجازی و مشاغل سکوبی (پلتفرمی) بدون پوشش که تدوین دستورالعمل آن با استناد به ماده ۳۱ قانون تأمین اجتماعی در دستور کار بزرگ‌ترین نهاد بیمه‌گر کشور قرار دارد نیز از دیگر سازوکارهای توسعه بیمه‌شدگان محسوب می‌شود. همچنین جامعه ایرانیان خارج از کشور از دیگر ظرفیت‌های رشد بیمه‌ای در تأمین اجتماعی به‌شمار می‌رود که این مهم با بهره‌گیری از ظرفیت‌های کارگزاران برون مرزی سازمان تأمین اجتماعی ممکن می‌شود. به این واسطه برقراری ارتباط بیمه‌ای افراد با تأمین اجتماعی یا ادامه بیمه‌پردازی آنان امکان‌پذیر است.

اولویت شاغلان بدون بیمه در توسعه بیمه‌ای

رضا جوهر قلی‌زاده، رئیس شعبه ۲۲ تأمین اجتماعی تهران و کارشناس حوزه بیمه‌های اجتماعی در ارتباط با ضرورت توسعه بیمه‌ای در سازمان تأمین اجتماعی و استفاده از همه ابزارها و ظرفیت‌های لازم جهت تحقق این موضوع به «آتی‌نو» گفت: «با رونق و بهبود وضعیت اقتصادی جامعه و تأثیرگذاری آن بر